

EL CANVI ALS PAÏSOS COMUNISTES VIST DE PROP

L'est revoltat

Els països comunistes viuen un fortíssim procés de canvi. En alguns casos és dramàtic, en altres sorprenent, en tots esperançador. Els quatre periodistes que escriuen setmanalment en les pàgines d'internacional d'EL TEMPS han viatjat els últims mesos a les ciutats on s'han produït els fenòmens més interessants d'aquesta revolta. Aquests quatre relats són la seua visió personal d'un procés que apassiona el món.

Record de Lian

Vicent Partal (Xina)*

A les sis del matí del diumenge 21 de maig el sol ja queia fort sobre Tianannmen. José Luis, el camera que feia guàrdia, i jo havíem passat tota la nit entre els estudiants, adormits episdòdicament sobre la pedra. Amb la llei marcial ja proclamada, l'exèrcit havia advertit que entraria aquella nit a la plaça. Tots ens quedàrem esperant-lo.

A aquella hora vaig pensar que calia aprofitar el temps. Quan s'han d'enviar dues cròniques diàries a casa, no pots adormir-te pel camí. Una de les coses que més m'havia impressionat aquella nit —i les anteriors— era la decisió, la valentia, dels estudiants. Convinguérem de retratar-la, exemplificar-la en un d'ells.

Entre els grupets que ocupaven les escales del monolit que hi ha al mig de la plaça, buscàrem algun xicot que volgués posar-se davant les càmeres. Va ser fàcil convèncer un dels primers. El seu nom era (i espere que encara ho siga) Lian Shie Po. Tenia (i espere que encara els tinga) 17 anys. I era (espere que encara ho siga) de fora de Pequín. Amb la càmera per testimoni ensenyàrem junts les màscares antigàs que portaven per resistir millor l'atac i relatàrem l'espant comú que sentírem en veure els helicòpters militars amenaçant-nos des del cel de Tianannmen. Jo en vaig tenir molta durant els inacabables minuts que ens apuntaven des del cel amb gens dissimulades metralladores. Lian també mirava esglaiat cap a dalt, però digué: «A mi no em mouen fins que guanyem».

Nou dies després, jo abandonava Pequín. L'ocupació de la plaça s'eternitzava sense que fets nous alteraren el tauler d'escacs on combatien soldats, govern i estudiants. Dissabte 4 de juny, gastava els meus dies de festa, a Bétéra, quan algú em contà la primera ver-

Els estudiants pequinesos: l'avançada de les reivindicacions democràtiques.

sío de la massacre. No sé per què no vaig plorar. Segurament perquè ni això podia fer. En el vídeo em vaig passar no sé quantes voltes la crònica d'aquell diumenge. Lian en cap moment somreia.

Els amics, la família, em bombardejaven amb la mateixa pregunta de sempre: ¿eren valents o inconscients? Aquesta setmana passada, mentre mirava els judicis sumaríssims que la gosada de Li Peng perpetrà contra els estudiants, em sembla que vaig trobar la resposta: ni il·lusos ni herois, humans.

Pot semblar només una frase bonica. Però no vull que ho siga. Els estudiants que escoltaven la seua sentència de mort es mig desmaiaven, ploraven, gesticulaven. Entre ells hi havia els que es van posar a un pas de la mort fent una vaga de fam sota un sol de justícia. Segurament també aquell que era el predestinat pels seus companys a cremar-se a la manera dels bonzos. Se-

gur que també els que frenaren els tancs amb els seus cossos, els que n'incendiaren tres a Shangai, els que atacaren combois militars per furta-los les armes. Eren valents mentre lluitaven. I no se'ls podia demanar —precisament perquè eren uns valents— que no foren febles davant la mort sumarríssima. Morir metrallat des d'un helicòpter té sentit si serveix perquè els teus guanyaven. Morir a les mans d'un escamot d'execució potser és igualment heroic, perquè ja no mors per l'ara, ja és més filosòfic, menys tangible.

A Tianannmen vaig parlar amb centenars d'estudiants i no en vaig trobar cap que no fóra conscient de per què era allí. Els mitjans de comunicació occidentals (ho pense ara, des de la distància) potser quedàrem presos per la teatralitat. Alguns es dedicaren purament a enganyar, a ressaltar l'estàtua de la llibertat però a amagar l'insistent càntic de «La Internacional»; a desta-

car les pancartes que demanaven democràcia, identificant-les amb la nostra democràcia. Ningú explicava que les banderes majoritàries eren roges amb un estel dins un cercle: la dels joves comunistes. Però a banda dels que ho feien a propòsit, segurament tots vam abusar una miqueta del tòpic campament de Tiananmen. I no explicàrem prou que aquella gent abandonava coses importants per a sumar-se a la proposta, que no necessitava sentir que tenia cap suport i que li era prou saber que la seua acció era necessària per a la història. Segurament no explicàrem prou —si no, els meus no em farien sempre la mateixa pregunta— que aquells xiquets que isqueren de la universitat de Beita cap a la Ciutat Prohibida, eren conscients de les dificultats i les discutien fins a extrems grotescos cada nit.

Li Peng, el decrepit i despreciable Deng Xiaoping i una part de l'exèrcit, autèntics gorilles de les muntanyes, sembla que han ofegat amb sang el moviment. Han estat els mètodes més bruts de delació i xantatge. Han destruït el sentit de l'honor. I potser i tot, han terroritzat el milió de pequesos que es llançaren al carrer dos dies consecutius a celebrar la llibertat. Però si Lian segueix viu, sé que a ell no l'hauran convençut ni dissuadit. I que rere els murs de Beita els universitaris seguiran raonant i mirant el que està passant a Moscou i Budapest. A Varsòvia.

La Xina està molt malament. Econòmicament és un desastre. Té uns dirigents caricaturescament corruptes. I s'ha cobert de vergonya fent servir un exèrcit que es diu *popular* per a matar el seu poble. Hi ha qui diu que ha fracassat el comunisme. Potser és cert. Potser és l'anàlisi més fàcil. Però, fins on jo ho he vist, l'única oposició, els únics que s'han jugat la pell i han proposat mesures concretes per a un futur que volen distint, són també comunistes. O potser són els únics comunistes.

Aquell matí, mentre esperàvem que callaren els fortíssims altaveus que el govern tenia a la plaça, vaig preguntar a Lian què pensava quan aquests altaveus parlaven dels «contrarevolucionaris». Digué: «De mi no parlen, jo no l'he traïda, la revolució. Deuen parlar de Deng». Em vaig preguntar a mi mateix si tenia la més mínima idea del significat d'una paraula tan gastada com *revolució*. Crec que ja no.

* *Vicent Partal treballa per a TVE. Ha estat enviat a Pequín durant tot el mes de maig. Al març va anar a Estònia i Moscou durant les eleccions soviètiques.*

La descomposició de l'URSS pot estar gestant-se a la perifèria.

URSS: les explosions controlades

Llibert Ferri (URSS)*

D'una banda, els esclats nacionalistes i interètnics. De l'altra, els pactes amb els conservadors i les pressions dels radicals al carrer i al Parlament. El mèrit de Gorbaxov es manté el control d'una situació cada vegada més explosiva.

Tot va començar pel preu d'una paperina de maduixes. Hi va haver un regateig enfurismat entre la venedora —uzbeca— i el comprador —membre de la minoria turca— que va acabar en batalla campal entre les dues comunitats. Un pogrom amb un balanç d'almenys cent morts a tota la República Soviètica de l'Uzbequistan. Un altre episodi violent interètnic al qual no seria gens aliena la *màfia* local, la més poderosa de tot l'URSS ja que la seva influència arriba —o arribava— a les més altes esferes de l'estat i el Partit Comunista.

La reforma de Gorbaxov s'ha enfrontat, una vegada més, amb un procés desestabilitzador provinent de la perifèria. Tres setmanes abans, durant una conferència a Barcelona, la historiadora francesa Helene Carrière d'Encause —autora del llibre *L'empire éclaté*, havia pronosticat nous avalots i disturbis a les nacionalitats i ètnies del que ella anomena «l'imperi soviètic» i es va referir a l'Uzbequistan com a escenari, més que possible, d'un bany de sang. Carrière d'Encause no es va equivocar, com sembla que no s'equivoca gens la hipòtesi que desenvolupa en

l'obra profètica *L'empire éclaté*: la descomposició de l'URSS —tal com ara s'entén— s'està gestant a la perifèria i durant molts anys està garantida la tensió entre Rússia —la Rússia d'on sorgeix l'inevitable procés de modernització— i les diverses nacionalitats oprimides, com també els enfrontaments violents entre les mateixes ètnies a causa de disputes territorials.

La 'perestroika' és Russa

Al llarg de tres anys de *perestroika* hi ha hagut esclats sovint: primer de tot va ser a la República de Kazakhstan, a Alma Ata; després, l'inacabable conflicte entre Armènia i Azerbaidjan per la regió de Nagorno-Karabakh; després, els conats independentistes de les repúbliques bàltiques; més tard la sagrant repressió de l'exèrcit a Geòrgia i, per acabar-ho d'adobar, l'Uzbequistan.

La *culpa* de tot aquest desgavell la tindria, doncs, la *perestroika*. Aquesta és una formulació interessada —i fins i tot maliciosa quan la pronuncia i la utilitza el sector conservador del PCUS— però que no deixa de tenir la seva part de realitat: la *perestroika* arriba, en part, perquè es fa impossible generar una economia mínimament racional en un *imperi* cada vegada més caòtic; la *perestroika*, amb la seva política de permissivitat informativa —la *glasnost*— facilita els esclats a la perifèria; però al mateix temps la *perestroika*, com a dinàmica modernitzadora, entra en conflicte amb moltes de